

Пролог, який міг би стати некрологом

І на оновленій землі
Врага не буде, супостата,
А буде син, і буде мати,
І будуть люде на землі.

*Т. Шевченко.
І Архімед, і Галілей,
1860*

До середини ХІХ століття Росія докладала величезних зусиль, щоб утвердитися в Середній Азії. Це було цілком природно, адже кожна держава з імперськими амбіціями прагне розширитися й захопити нові колонії. Російська імперія, самозрозуміло, винятком із цього правила аж ніяк не була. Від перших днів свого царювання самодержець всеросійський Микола Павлович звернув свій державний погляд на Схід.

Відгриміли вже й Друга перська війна, і Російсько-турецька кампанія 1828–1829 років. Здавалося, уже згасла постійно тліюча східна криза. Утім, це було лише затишшя — завойовані землі вимагали не тільки ретельного вивчення, але й охорони від зазіхання інших держав. Тому-то й будували фортеці з регулярними гарнізонами — постійна присутність озброєних загонів гарантувала захист завойованих територій, нехай навіть не завжди надійний.

Укріплення найчастіше створювали в досить спішному порядку: Новопетрівське, Уральське, Раїмське. Про Раїмське, до речі, козаки-уральці навіть склали пісню:

Вот приходит славно время,
Мы идем все на Дарью:
Истребим Каканско племя,
Как огнем спалим траву.
Там у моря, при Дарье,
Мы сыскали бугорок.
Сажень во сто или боле
Захватили уголок,
Повеленье получили,
За работу мы тотчас,
Как Раимско укрепление
Очутилося у нас.
Славно здесь мы поживаем,
Будто в матушке Руси,
Спиртом горе запиваем,
Забываем труды все.
Мы уральские казаки,
Мы умеем как пожить:
Свинцом, порохом богаты,
Мы умеем угостить...

Свинцем і порохом захисники фортець могли пригостити будь-якого зайду. Щоправда, фортецями такі споруди називалися вельми умовно — найчастіше це були поселення, оточені частоколом, з двома-трьома гарматами й незначним гарнізоном воїнів-інвалідів, підкріпленим невеличкими загонами оренбурзьких і яїцьких козаків. Але не так сталося, як гадалося... Російський ведмідь рушив на Схід. Вайлувати, перечіпаючись через гарячі місцеві племена, але рушив.

Однак за кожним кроком ведмедя пильно стежили англійці. Незважаючи на удаваний штиль у відносинах між двома великими імперіями й підписані лондонські конвенції

Зміст

Від авторів 7

Пролог, який міг би стати некрологом 10

Частина перша ЗНАЙОМСТВО

Розділ перший

Тост у Неаполі 21

Розділ другий

Літній сад 27

Розділ третій

На палубі фрегата 34

Розділ четвертий

Замовлення 44

Розділ п'ятий

«Той захват дух мій пробудив...» 52

Розділ шостий

Духовна особа 57

Розділ сьомий

Очі чорні 64

Розділ восьмий

Ранок 71

<i>Розділ дев'ятий</i>	
Обід	78
<i>Розділ десятий</i>	
Венера	88
<i>Розділ одинадцятий</i>	
У майстерні Венеціанова	95
<i>Розділ дванадцятий</i>	
Феєрверк і сімдесят п'ять матросів	100
<i>Розділ тринадцятий</i>	
«Енгельгард» суть «янгол-охоронець»	109
<i>Розділ чотирнадцятий</i>	
Одна благополучна родина	118
<i>Розділ п'ятнадцятий</i>	
Графська Слов'янка	122
<i>Розділ шістнадцятий</i>	
Ліцеїсти	127
<i>Розділ сімнадцятий</i>	
Теорія Паскаля	132

Частина друга
ШТРИХИ ДО ПОРТРЕТА

<i>Розділ перший</i>	
Цехове братство	139
<i>Розділ другий</i>	
Давній звичай	150
<i>Розділ третій</i>	
Вечір тосканської кухні	153
<i>Розділ четвертий</i>	
Здогад	158
<i>Розділ п'ятий</i>	
Трудищі	161
<i>Розділ шостий</i>	
Проста людська порада	169